

İlişki İstikrarı Ölçeği (İİÖ): Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Ayda Büyükşahin* Derya Hasta Selim Hovardaoğlu
Ankara Üniversitesi

Özet

Bu çalışmanın amacı, Rusbult, Martz ve Agnew (1998) tarafından geliştirilen İlişki Doyumu/Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme/ İlişki Yatırımı Ölçeklerinin duygusal birlikteliği olan üniversite öğrencileri üzerinde geçerlik ve güvenilirliğini incelemektir. Bu çalışmada sözü edilen ölçekler, İlişki İstikrarı Ölçeği (İİÖ) adı altında ele alınmıştır. İİÖ, duygusal birlikteliği olan 325 üniversite öğrencisine uygulanmış ve ölçüt geçerliğini sınamak amacıyla Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği: Kısa Form (LAS) kullanılmıştır. İİÖ'nün, yapı geçerliğini sınamak amacıyla varimaks eksen döndürme yöntemi kullanılarak faktör analizi yapılmıştır. İİÖ, üç faktörlü bir yapı göstermiştir. İİÖ alt ölçekleri ile LAS alt ölçekleri arasındaki korelasyon katsayıları -.45 ile .67 arasında değişmektedir. Bu değerler beklenen yönde ve anlamlıdır. İİÖ'nün alt ölçeklerinin Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları .84 ile .90 arasındadır. Analizler, İİÖ'nün Türk üniversite öğrencileri üzerinde yeterli düzeyde geçerlik ve güvenirlilik değerlerine sahip olduğunu göstermiştir. Bulgular kültürel bağlamda tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yatırım modeli, ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme, ilişki istikrarı

Relationship Stability Scale (RSS): A Study of Validity and Reliability

Abstract

The purpose of this study was to investigate the validity and reliability of Satisfaction/ Alternatives/ Investment Scales, developed by Rusbult, Martz & Agnew (1998) for university students who are in a romantic relationship. In the study, these scales were investigated under the name of Relationship Stability Scale (RSS). RSS was administrated to 325 university students and Love Attitudes Scale (LAS) was used for criterion validity. In order to determine the construct validity of RSS, factor analysis was conducted by using principal compenents analysis with varimax rotation. The factor analaysis resulted in three factors. The correlation coefficients of the RSS subscales with LAS subscales ranged between -.45 and .67. These values were found to be in the expected direction and statistically significant. The Cronbach's alpha coefficients of the RSS's subscales ranged between .84 and .90. Analyses demonstrated that RSS has satisfactory level of reliability and validity on Turkish university students. The findings are discussed in cultural context.

Key Words: Investment model, relationship satisfaction, comparision level of altarnatives, relationship stability

*Yazışma Adresi: Uzm. Psk. Ayda Büyükşahin, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Psikoloji Bölümü, 06100 Sıhhiye, Ankara.

E-posta: bsahin@humanity.ankara.edu.tr

İkili ilişkilerde, ilişkinin istikrarını ya da sürekliliğini belirleyen etmenler konusunda pek çok açıklama bulunmaktadır. Bunlardan en iyi bilinen ve destek görenleri genelde, Thibaut ve Kelley'nin (1959) karşılıklı bağımlılık kuramından (a theory of interdependence) esinlenmektedir. Karşılıklı bağımlılık kuramına göre, ilişkiden alınan doyum ve ilişkiye bağlı olmak aynı anlama gelmemektedir. İlişkiden elde edilen doyum için *karşılaştırma düzeyi* (comparison level), ilişki istikrarını belirlemek amacıyla da *seçenekler için karşılaştırma düzeyi* (comparison level for alternatives) kavramları kullanılmaktadır. Thibaut ve Kelley'e (1959) göre karşılaştırma düzeyi, bireyin o zamana kadar yaşadığı ilişkilerden elde ettiği kazançların ağırlıklı ortalamasıdır ve genelde yükselme eğilimi göstermektedir. Seçenekler için karşılaştırma düzeyi ise, var olan ilişki dışında olası başka ilişkileri ve bunlardan elde edilebilecek sonuçları göz önünde bulundurmak için kurama göre, birey yaşadığı ilişkiden ne denli doyum aldığına karar verirken karşılaştırma düzeyini temel almakta ve mevcut ilişkiden elde ettiği kazançlar, karşılaştırma düzeyinin üstünde ise ilişkiyi doyumlu olarak nitelendirmektedir. Buna karşılık, ilişkiden edinilen kazanç, karşılaştırma düzeyinin altındaysa, ilişki doyumsuz olarak kabul edilmektedir. İlişkinin doyumlu veya doyumsuz olması, ilişkinin istikrarını tek başına belirleyen etmen değildir. Kurama göre bu noktada, seçenekler için karşılaştırma düzeyi kavramı ön plana çıkmakta ve birey, mevcut ilişkiden elde ettiği kazançları, olası diğer ilişkilerin kazançlarından yüksek olarak değerlendirirse, ilişkiyi sürdürme eğilimi göstermektedir. Buna karşılık, olası ilişkilerin kazançları daha yüksek olarak değerlendirilirse, mevcut ilişki doyum verici olsa bile istikrarlı değildir ve bi-

rey, uygun bir seçenek durumunda mevcut doyumlu ilişkisini bitirmeye yönelebilecektir (Hovardaoğlu, 1996a; Thibaut ve Kelley, 1959). Thibaut ve Kelley, ilişkinin istikrarı konusunda karşılaştırma düzeyi ve seçenekler için karşılaştırma düzeyi kavramlarını önermişler, ancak bunları etkileyen değişkenler hakkında belirgin açıklamalar getirmemişlerdir.

Bu konuda en göze çarpan girişimlerden biri, Rusbult'un (1980, 1983) yatırım (investment) modelidir. Yatırım modeline göre, ilişki bağlanımına neden olan üç bileşen vardır: Bunlar, *doyum düzeyi*, *seçeneklerin niteliği* ve *yatırım miktarıdır*. Bunlardan doyum düzeyi ve seçeneklerin niteliği kavramları, yukarıda belirtildiği gibi, karşılıklı bağımlılık kuramına aittir. İlişkiye yapılan yatırım diğer ilişkilere oranla var olan ilişkiye zaman ayırma, duygusal paylaşım, paylaşılan anılar, kendini açma, birlikteliğin süresi, birlikte edilen arkadaşlıklar ve maddi paylaşımlar gibi hem kişinin kendisi ve ilişki ile doğrudan ilişkili olarak, hem de dışsal kaynakların söz konusu olduğu durumlarda ortaya çıkabilmektedir (Hasta, 2002; Hortaçsu, 1997a; Impett, Bears ve Peplau, 2003; Rusbult, 1980, 1983; Rusbult ve Buunk, 1993; Rusbult ve ark., 1998). Model, ilişkiye yapılan yatırım arttıkça ilişkinin istikrarında da artma olacağını ileri sürmektedir. Bir anlamda, Rusbult'un yatırım kavramı, karşılaştırma düzeyini seçenekler için karşılaştırma düzeyinin üstüne çıkartmaya zorlayan etmen (Hovardaoğlu, 1996b) olarak düşünülebilir. Rusbult, Arriage ve Agnew'e (2002) göre ilişkiye bağlılık, kişinin kendi davranışını eşinin davranışına göre uyarlaması, özveri göstermesi, bağışlayıcı olması gibi davranışsal sürdürme mekanizmalarından ve

seçeneklere kapalı olma, pozitif yanılısma, eşlerin bilişsel olarak birbirlerine karşılıklı bağlılıkları gibi bilişsel sürdürme mekanizmalarından etkilenmektedir. Ancak, onlara göre ilişkinin doyumunun azaldığı ve seçeneklerin çekiciliğinin giderek arttığı durumlarda ilişkiye bağlılığı belirleyen tek güç, ilişkiye yapılan yatırım miktarının büyüklüğüdür.

Literatür incelendiğinde, ilişki doyumunu yüksek, ilişkisine daha fazla yatırım yapan ve daha iyi seçeneklerinin olmadığını düşünenlerin, ilişkilerine bağlanımlarının daha fazla olduğu gözlenmektedir (Agnew, Van Lange, Rusbult ve Langston, 1983; Cox, Wexler, Rusbult ve Gaines, 1997; Impett ve ark., 2003; Lin ve Rusbult, 1995; Rusbult, Zembrodt ve Gunn, 1982; Rusbult, Verette, Whitney, Slovik ve Lipkus, 1991; Rusbult ve Buunk, 1993; Sprecher, 1988; Van Lange ve ark., 1997). Ayrıca Impett ve arkadaşları (2003) tarafından yapılan çalışmada, ilişki doyumunun ilişkinin istikrarını, ilişkiye yapılan yatırım miktarı ve seçeneklerin niteliğinden daha fazla belirlediği anlaşılmaktadır.

Rusbult ve arkadaşları (1998) yatırım modelini temel alarak İlişki Doyumu, Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme, İlişki Yatırımı ve İlişki Bağlanımı Ölçeklerini geliştirmişlerdir. Ölçekler ilişkiye yapılan yatırımı, seçeneklerin niteliğini değerlendirme, ilişki doyumunu ve bağlanımını ölçmeyi hedeflemektedir. Ülkemizde bugüne kadar ikili ilişkiler kapsamında yapılan çalışmalar incelendiğinde, hem evlilere hem de flört ilişkisi olanlara yönelik pek çok ölçek olduğu anlaşılmaktadır. Evlilikle ilgili çalışmalarda kullanılan ölçeklere, Çift Uyum Ölçeği (Fışiloğlu ve Demir, 2000), Evlilik İçin Karşılaştırma Düzeyi Ölçeği

(Binici ve Hovardaoğlu, 1996), Evlilikte Problem Çözme Ölçeği (Hünler, 2002), Evlilikte Uyum Ölçeği (Tutarel-Kışlak, 1999a), İlişkilerde Yükleme Ölçeği (Tutarel-Kışlak, 1999b) örnek verilebilir. Flört ilişkileri çalışıldığında ise, İlişki Anketi (Sümer ve Güngör, 1999); İlişki Doyumu Ölçeği (Curun, 2001); Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeği (Öner, 2000) ve Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (Sümer ve Güngör, 2000) ülkemizde sıklıkla kullanılan ölçekler arasındadır (Ayrıca ayrıntılı bilgi için bkz., Büyüksahin, 2004). Ancak, hem evlilik hem de flört ilişkilerinde, ilişkiyi sürdürme nedenlerini (ilişki doyumunu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve ilişki yatırımı) birarada ölçen bir ölçeğin olmaması, sosyal psikoloji literatürü için önemli bir boşluktur; bu nedenle çalışmanın amacı, sözü edilen İlişki Doyumu, Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme ve İlişki Yatırımı ölçeklerinin Türk örneklemini üzerinde geçerliği ve güvenilirliğini incelemektir. Sözü geçen ölçekler bu çalışmada tek bir ölçek altında toplanacak ve İlişki İstikrarı Ölçeği alt ölçekleri olarak ele alınacaktır.

Yöntem

Örneklem

Çalışmaya 196'sı (%60) kadın, 128'i (%40) erkek ve cinsiyet belirtmemiş olan 1 kişi olmak üzere duygusal birlikteliği olan toplam 325 üniversite öğrencisi katılmıştır. Ankara, Bilkent, Başkent, Gazi ve ODTÜ üniversitelerinin çeşitli fakültelerinde öğrenim gören bu katılımcıların yaşları 18-31 arasında değişmektedir ($\bar{x} = 21.82$, $S = 2.64$). Devam eden ilişki süresi kadınlarda ortalama 11.91 ay ($S = 16.89$), erkeklerde 12.54 aydır ($S =$

16.64). Erkeklerin ilişki süresi daha uzun görünmekle birlikte, süre yönünden yapılan karşılaştırma sonucunda, kadın ve erkekler arasında anlamlı fark olmadığı anlaşılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama amacıyla İlişki İstikrarı Ölçeği ve ölçüt geçerliğini sınamak amacıyla Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği: Kısa Form (LAS) kullanılmıştır. Ölçüt geçerliği için LAS'ın tercih edilmesinin nedeni, ilgili literatürde (Hendrick, Hendrick ve Adler, 1988; Meeks, Hendrick ve Hendrick, 1998) bu ölçekte yer alan aşk biçimleri ile ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve ilişkiye yapılan yatırım arasında gözlenen ilişkilerdir. Ayrıca katılımcılara yaş, cinsiyet, eğitim durumu gibi demografik özelliklerine ilişkin sorular sorulmuştur.

İlişki İstikrarı Ölçeği (İİÖ; Relationship Stability Scale; RSS). Ölçek, Rusbult ve arkadaşları (1998) tarafından ilişkiye yapılan yatırım (örn., emek verme), bir başkasıyla beraber olmayı değerlendirme, ilişki doyumu ve bağlanımını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, ilişki istikrarını belirlemek amacıyla üç faktörlü (bir başkasıyla beraber olmayı değerlendirme, ilişki doyumu ve ilişkiye yapılan yatırım) olarak da kullanılabilir (Rusbult, 2003). Buna göre, ölçek İlişki Doyumu (10 madde), İlişki Yatırımı (10 madde), Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme (10 madde) alt ölçekleri olmak üzere toplam 30 maddeden oluşmaktadır. Her bir alt ölçeğin ilk beş maddesi dört dereceli (1= tamamen yanlış, 2= oldukça yanlış, 3= oldukça doğru, 4= tamamiyle doğru) Likert tipi bir ölçek üzerinden değerlendirilmektedir. Alt ölçeklerin diğer maddeler-

ri ise 1 (tamamen yanlış) ile 9 (tamamıyla doğru) arasında değer alan Likert tipi bir ölçek üzerinden değerlendirilmektedir.

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğini belirlemek amacıyla birbirini izleyen üç ayrı çalışma yapılmıştır (Rusbult ve ark., 1998). Bu çalışmalarda varimax eksen döndürme yöntemi kullanılarak faktör analizi yapılmış, maddelerin ölçmeyi amaçladığı faktörler altında yer aldığı görülmüştür. Alt ölçeklerin Cronbach alfa iç tutarlık katsayılarına bakıldığında ise, değerlerin İlişki Doyumu için .92 ile .95, İlişki Yatırımı için .82 ile .84 ve Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme için .82 ile .88 arasında değiştiği gözlenmiştir. Her bir alt ölçek için ayrı ayrı toplam puan alınmaktadır.

Rusbult ve arkadaşları (1998) tarafından geliştirilen ölçekler, farklı üniversitelerde görev yapan ve ikili ilişkiler konusunda çalışan iki sosyal psikolog ve bir klinik psikolog tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Daha sonra çevrilen tüm maddeler ve özgün form, beş öğretim elemanına verilmiş, uygun ve uygun olmayan maddeleri saptamaları, varsa önerilerini belirtmeleri istenmiştir. Çoğunluğun yanıtları temel alınarak ölçeğin Türkçe versiyonu oluşturulmuştur. Türkçe'ye uyarlama aşamasında ölçekler, İlişki Doyumu, Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme ve İlişki Yatırımı alt ölçekleri olarak değerlendirilmiş ve İlişki İstikrarı Ölçeği (İİÖ) adı altında ele alınmışlardır.

Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği: Kısa Form –LAS (Love Attitudes Scale; LAS). Hendrick, Dicke ve Hendrick (1998) tarafından geliştirilen Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği: Kısa Form (LAS) insanların aşka yönelik tutumlarını be-

lirlemeyi amaçlamaktadır. LAS: Kısa Form Lee'nin (1973) aşk sınıflandırmasını temel almakta ve tutkulu aşk (eros), özgeci aşk (agape), sahiplenici aşk (mania), oyun gibi aşk (ludus), arkadaşça aşk (storge) ve mantıklı aşk (pragma) olmak üzere altı farklı aşk biçimini ölçmektedir. Bu ölçek, Hendrick ve Hendrick (1986, 1990) tarafından geliştirilen 42 maddelik Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği'nin 24 maddelik kısa formudur. Her bir madde, likert tipi 5 dereceli bir değerlendirme göz önüne alınarak değerlendirilmektedir. Ölçekten altı ayrı puan elde edilmekte ve her bir alt ölçek için en az 4 en fazla 20 puan alınmaktadır. Bir alt ölçekteki puanların artması, o aşk biçiminin tercih edildiği anlamına gelmektedir.

Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması Büyükşahin ve Hovardaoğlu (2004) tarafından 867 üniversite öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Faktör yapısı incelenmiş ve bunun sonucunda ölçeğin özgün formda olduğu gibi tutkulu aşk, özgeci aşk, sahiplenici aşk, oyun gibi aşk, arkadaşça aşk, mantıklı aşk olmak üzere altı faktörden oluştuğu gözlenmiştir. LAS'ın iç tutarlılığı için ise Cronbach alfa katsayısı hesaplanmış ve .70 olarak bulunmuştur. Ölçeğin iki yarım güvenirliği ise .70'dir.

İşlem

Ölçekler gönüllü katılımcılara sınıflarda, ders bitimlerinde uygulanmış ve kimlik bilgileri alınmamıştır. Uygulamaya geçmeden hemen önce katılımcılara duygusal birliktelikleri olup olmadığı sorulmuş, ölçekler duygusal birlikteliği olan öğrencilere uygulanmıştır. Uygulamalar, araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilere, hem araştırmacının amacı hem de uygulama

aşamasında nelere dikkat etmeleri gerektiği konusunda bilgi verilmiştir. Ölçeklerin uygulanması yaklaşık 20-25 dakikalık bir süreyi kapsamıştır.

Bulgular

Geçerliğe İlişkin Bulgular

İİÖ'nün yapı geçerliği konusunda bilgi edinebilmek için faktör analizi yapılmıştır. Analiz başlangıcında betimleyici faktör analizi yapılmış fakat, doğrulayıcı faktör analizi ile aynı sonuçlar elde edildiğinden aşağıda doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına yer verilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizinde, faktör sayısı üç olarak belirlenmiş ve varimaks eksen döndürme yöntemi uygulanarak faktör yapısı incelenmiştir. Faktör analizinde faktör yükü kesim noktası olarak .35 temel alınmıştır. Bu analiz sonucunda, Rusbult ve arkadaşlarının (1998) sonuçlarıyla tutarlı faktör yapısı elde edilmiştir. Ölçekteki maddelerin ait oldukları faktörler ve faktör yükleri Tablo 1' de verilmiştir.

Tablo 1'de görüldüğü gibi faktörlerden birincisi varyansın % 21.76'sinden, ikincisi %16.24'ünden ve üçüncüsü % 14.03'ünden sorumludur. Faktörlerin üçü birden toplam varyansın %52.04'ünü açıklamaktadır. Her bir faktör 10 maddeden oluşmaktadır. Maddeler özgün ölçekte olduğu gibi ölçmeyi amaçladığı faktörler altında yer almaktadır. Alt ölçekler sırasıyla İlişki Doyumu, Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme ve İlişki Yatırımı olarak adlandırılmıştır.

İİÖ'nün ölçüt geçerlik düzeyini belirlemek amacıyla İİÖ'nün alt ölçeklerinden elde edilen toplam puanları ile LAS'ın alt ölçeklerinden elde edilen toplam puanlar arasındaki ilişkilere

Tablo 1**İlişki İstikrarı Ölçeği Faktör Yapısı ve Her Maddenin Toplam Puanla Korelasyonları***

Maddeler	İlişki Doyumu	Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme	İlişki Yatırımı	r
Birlikte olduğum kişi, kişisel düşünceleri, sırları paylaşma gibi yakınlık gereksinimlerimi karşılıyor.	.67			.64
Birlikte olduğum kişi, beraberce birşeyler yapma, beraber olmaktan keyif alma gibi arkadaşlık gereksinimlerimi karşılıyor.	.71			.66
Birlikte olduğum kişi, elele tutuşma, öpüşme gibi cinsel gereksinimlerimi karşılıyor.	.54			.45
Birlikte olduğum kişi istikrarlı bir ilişki içinde güvende ve rahat hissetme gereksinimlerimi karşılıyor.	.71			.69
Birlikte olduğum kişi duygusal olarak bağlı hissetme, o iyi hissettiğinde kendimi iyi hissetmem gibi gereksinimlerimi karşılıyor.	.66			.67
İlişkimiz benim için doyum verici.	.79			.90
İlişkim başkalarının ilişkilerinden çok daha iyi.	.73			.86
İlişkim ideal bir ilişkiye yakın.	.76			.88
İlişkimiz beni çok mutlu ediyor.	.77			.89
İlişkimiz yakınlık, arkadaşlık vb. gereksinimlerimi karşılama açısından oldukça başarılı.	.79			.84
Kişisel düşünceleri, sırları paylaşma gibi yakınlık gereksinimlerim bir başkasıyla beraber olsam da karşılanabilir.		.74		.59
Birlikte birşeyler yapma, birbirinin varlığından keyif alma gibi arkadaşlık gereksinimlerim bir başkasıyla beraber olsam da karşılanabilir.		.76		.59
Elele tutuşma ve öpüşme gibi cinsel gereksinimlerim bir başkasıyla beraber olsam da karşılanabilir.		.59		.57
İstikrarlı bir ilişkide güvende ve rahat hissetme gereksinimlerim bir başkasıyla beraber olsam da karşılanabilir.		.71		.57
Duygusal olarak bağlanmış hissetme, bir başkası iyi hissettiğinde iyi hissetme gibi duygusal bağlılık gereksinimlerim bir başkasıyla beraber olsam da karşılanabilir.		.65		.52
Birlikte olduğum kişi dışında bana çok çekici gelen insanlar var.		.51		.74
Bir başkasıyla flört etme, kendi kendime ya da arkadaşlarımla zaman geçirmek gibi seçeneklerim de var.		.62		.75
Birlikte olduğum kişiyle çıkmıyor olsaydım, birşey değişmezdi- çekici bir başka kişi bulabilirdim.		.58		.73
Bir başkasıyla flört etme, kendi kendime ya da arkadaşlarımla zaman geçirme bana oldukça çekici geliyor.		.65		.82
Yakınlık, arkadaşlık gibi gereksinimlerim bir başka ilişkide de kolaylıkla karşılanabilir.		.71		.82
İlişkimiz için çok fazla yatırım yaptım.			.65	.61
Birlikte olduğum kişiye, sırlarım gibi pek çok özel şey anlatmaktayım.			.45	.58
Birlikte olduğum kişi ve ben birlikte yeri doldurulması güç bir entelektüel yaşama sahibiz.			.38	.49
Bireysel kimlik duygum yani kim olduğum birlikte olduğum kişi ve ilişkiyle bağlantılı.			.47	.49
Birlikte olduğum kişi ve ben pek çok anıyı paylaşıyoruz.				
İlişkimize öyle çok yatırım yaptım ki, eğer bu ilişki sona erecek olursa çok şey kaybetmiş olurum.			.36	.50
Boş zaman etkinlikleri gibi yaşamımın pek çok yönü, şu anda birlikte olduğum kişiye çok fazla bağlı ve eğer ayrılacak olursak bunların hepsini kaybederim.			.80	.83
İlişkimize çok fazla bağlandığımı ve bu ilişkiye çok şey verdiğimi hissediyorum.			.72	.80
İlişkimize çok fazla bağlandığımı ve bu ilişkiye çok şey verdiğimi hissediyorum.			.73	.83
Birlikte olduğum kişiyle ayrılmamız, aile ve arkadaşlarımla olan ilişkilerimi olumsuz etkiler.			.64	.65
Başkalarının ilişkileriyle karşılaştırılırsa, ben ilişkiye oldukça fazla yatırım yapmaktayım.			.77	.80
Açıklanan Varyans%	21.76	16.24	14.03	
Özdeğerler	6.53	4.87	4.21	

*Tüm r değerleri .05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 2*İİÖ Alt Ölçeklerinin Ölçüt Alınan LAS Alt Ölçekleri ile Korelasyonları*

N= 325	İlişki Doyumu	Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme	İlişki Yatırımı
Özgeci aşk (Agape)	.26*	-.22*	.49*
Arkadaşça aşk (Storge)	.31*	-.29*	.27*
Tutkulu aşk (Eros)	.67*	-.45*	.48*
Mantıklı aşk (Pragma)	.06	-.02	.10
Oyun gibi aşk (Ludus)	-.28*	.41*	-.25*
Sahiplenici aşk (Mania)	.17*	-.20*	.43*

*p < .05

bakılmıştır. Bu ilişkiler Tablo 2’de verilmektedir.

Tablo 2’de görüldüğü gibi ilişki doyumu nun özgeci aşk, arkadaşça aşk, tutkulu aşk, sahiplenici aşk ile arasındaki ilişkiler anlamlı ve pozitif iken; oyun gibi aşk ile arasında negatif ilişki gözlenmiştir. Seçeneklerin niteliğini değerlendirmenin ise özgeci aşk, arkadaşça aşk, tutkulu aşk, sahiplenici aşk ile ilişkisi anlamlı ve negatif iken; oyun gibi aşk ile arasındaki ilişki anlamlı ve pozitifdir. İlişki yatırımı ile özgeci aşk, arkadaşça aşk, tutkulu aşk ve sahiplenici aşk arasında da anlamlı ve pozitif ilişkiler gözlenirken, oyun gibi aşk ile arasında anlamlı ve negatif ilişki gözlenmiştir (ilişkiler -.45 ile .67 arasında değişmektedir).

Güvenirlğe İlişkin Bulgular

İİÖ’nün alt ölçeklerinin güvenirlği için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ve iki yarım test güvenirlğine bakılmıştır. İİÖ’nün alt ölçeklerinin Cronbach alfa katsayıları İlişki Doyumu alt ölçeği için .90, Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme alt ölçeği için .84, İlişki Yatırımı alt ölçeği için ise .84’tür (bkz., Tablo 3). Alt ölçeklerin İki yarım güvenirlkleri sırasıyla .84, .71, ve .78’dir (bkz., Tablo 3)

Testin tamamından alınan tek bir toplam puan elde edilmediği için ölçeğin bütünü için cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ve iki yarım güvenirlği hesaplanmamıştır. Ayrıca, her bir maddenin toplam puanla korelasyonlarına bakıldığında, bu değerlerin .45 ile .90 arasında değiştiği gözlenmiştir (bkz., Tablo 1).

İlişki İstikrarı Ölçeği Alt Ölçeklerinin Cinsiyet Yönünden Karşılaştırılması

Kadınların ve erkeklerin İİÖ alt ölçeklerinden aldıkları puanlar açısından farklılık gösterip göstermediklerini belirlemek amacıyla t test uygulanmıştır. Tablo 4’te kadınların ve erkeklerin İİÖ alt ölçeklerinden aldıkları ortalama, standart sapma ve t testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4’te görüldüğü gibi kadınlar ve erkekler sadece “seçeneklerin niteliğini değer-

Tablo 3*İİÖ Alt Ölçeklerinin Güvenirlk Katsayıları*

	Cronbach alfa	İki Yarım Güvenirlği
İlişki Doyumu	.90	.84
Seçeneklerin Niteliği	.84	.71
İlişki Yatırımı	.84	.78

Tablo 4*İİÖ Alt Ölçeklerinin Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t değerleri*

	Kadın		Erkek		t
	\bar{X}	S	\bar{X}	S	
İlişki Doyumu	53.49	10.01	51.19	12.31	1.77
Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme	29.95	12.10	36.68	13.01	-4.75*
İlişki Yatırımı	36.06	12.24	36.72	12.69	-.47

* p < .05

lendirme” açısından farklılaşmaktadır (Kadınlar $\bar{X} = 29.95$, Erkekler $\bar{X} = 36.68$; $t = -4.67$, $p < .005$). Buna göre, kadınlarla karşılaştırıldığında erkeklerin başkasıyla birlikte olma olasılığına daha sıcak baktıkları düşünülebilir.

Tartışma

Son yıllarda ülkemizde ikili ilişkiler kapsamında kullanılabilecek pek çok ölçek geliştirilmiş ve uyarlanmıştır. Ancak, yatırım modelinin öne sürdüğü gibi ilişki istikrarı üzerinde etkili olduğu düşünülen etmenleri (ilişki doyumu, seçeneklerin niteliği ve yatırım miktarı) çok boyutlu olarak ölçen bir ölçeğe rastlanılmamıştır. Bu boşluğu doldurmak için, bu çalışmada Rusbult ve arkadaşları (1998) tarafından geliştirilen İlişki Doyumu /Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme /İlişki Yatırımı alt ölçeklerinin Türkçe’ye uyarlanması amaçlanmıştır. Bu çalışmada sözü edilen ölçekler İlişki İstikrarı Ölçeği adı altında toplanmıştır. Bulgular, üniversite öğrencisi örneklemine uygulanan İlişki İstikrarı Ölçeği’nin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermiştir.

Ölçeğin yapı geçerliğini sınamak amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Özgün formla tutarlı olarak maddelerin üç faktör altında toplandığı ortaya konulmuştur. Bu çalışma ile özgün

formun faktör yapısı tekrarlanmıştır. Ölçüt geçerliğinin saptanmasında, İİÖ alt ölçeklerinin LAS Kısa Form alt ölçekleri ile ilişkilerine bakılmıştır. Elde edilen korelasyon değerleri, -.45 ile .67 arasında değişmektedir ve bu değerlerin ölçeğin ölçüt geçerliliği için yeterli olduğu söylenebilir. İİÖ ve LAS alt ölçekleri arasındaki ilişkiler ayrı ayrı ele alındığında, İlişki Doyumu ile Özgeci Aşk, Arkadaşça Aşk, Tutkulu Aşk, Sahiplenici Aşk alt ölçekleri arasındaki ilişkiler anlamlı ve pozitifdir. Bu aşk biçimlerinin genel özellikleri dikkate alındığında bunların ilişki doyumuyla bağlantılı olduğu ileri sürülebilir. Örneğin, özgeci aşk biçimi olanlar ilişkilerinde verici, bağışlayıcı, destekleyici ve anlayışlı olma eğilimindedirler. Arkadaşça aşkta ise, yoğun tutku olmasa da ilgilerin paylaşımı, uyum ve benzerlik ön plandadır. Tutkulu aşklar için fiziksel çekicilik, ilişkide güvende olma ve duygusal bağlılık önemlidir. Arkadaşça ve tutkulu aşk biçimindeki bireyler ilişkilerine yönelik olumlu duygular hissetmekte ve dolayısıyla ilişkiye daha fazla yatırım yapmaktadırlar. Bu nedenle, arkadaşça ve tutkulu aşk yaşayanların ilişki doyumları araştırma bulgularıyla (Büyükşahin ve Hovardaoğlu, 2004; Hendrick ve ark., 1988; Levesque, 1993; Meeks ve ark., 1998) tutarlı olarak bu çalışmada da yüksektir.

Çalışmada, ilişki doyumu ile sahiplenici aşk biçimi arasında ise pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bu sonuç, yurt dışında yapılan çalışma bulguları (Meeks ve ark., 1998; Richardson, Medvin ve Hammock, 1988) ile tutarsız olmakla birlikte, ülkemizde yapılan bazı çalışmaların (Büyükşahin ve Hovardaoğlu, 2004; Büyükşahin, 2005) bulguları ile tutarlıdır. Bulgular arasındaki bu tutarsızlık, çalışmaların gerçekleştirildiği toplumların kültürel değerleri ve öğretileri temel alındığında anlaşılabilir. Türkiye gibi toplulukçu eğilimlerin ağırlıkta olduğu ülkelerde (Hortaçsu, 1997b; Kağıtçıbaşı ve Sunar, 1997; Medora, Larson, Hortaçsu ve Dave, 2002), tutkulu ve kıskanç olan sahiplenici aşkların ilişkilerinde saplantılı ve güvensiz olmaları, mevcut ilişkilerini kaybettiklerinde bir başkası ile ilişki kuramayacakları korkusuna yol açabilir. Bu korkuyla bireyler ilişkilerine daha fazla bağlanıp, ilişkilerini olduğundan daha olumlu algılayabilirler ve ilişkilerinden doyum alabilirler. Bu bulgu, Türk kültüründe ilişki bağımlılığı, kıskançlık gibi ilişkisel değişkenlere olumlu anlam yüklenmesiyle de bağlantılı gözükmektedir (Demirtaş, 2004). Diğer yandan, ilişki doyumunun oyun gibi aşk biçimi ile arasındaki ilişkinin negatif yönde ve anlamlı olması, aşkı oyun gibi gören katılımcıların kısa süreli ilişkileri tercih etmeleri, ilişkiye çok fazla yatırım yapmama eğilimleriyle bağlantılı olarak düşünülrse, bu bulgu da ölçeğin ölçüt geçerliği hakkında olumlu bir bilgi olarak kabul edilebilir.

Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme alt ölçeğinin tutkulu, arkadaşça, sahiplenici ve özgeci aşk biçimleri ile arasındaki ilişkiler negatif yöndedir. Morrow, Clark ve Brock'un (1995) araştırma sonuçlarıyla da tutarlı olan

bu bulgu, söz konusu aşk biçimlerinde bireylerin mevcut ilişkilerine yönelik olumlu algılarının, onların başkaları ile beraber olmayı tercih etme olasılıklarını azaltmasıyla ve mevcut ilişkilerine daha fazla yatırım yapmalarıyla bağlantılı olarak kabul edilebilir. Aynı değişkenin oyun gibi aşk biçimi ile pozitif yönde ilişki göstermesi, ilişki istikrarı ile yatırım arasındaki bağlantının bir göstergesi olarak düşünülebilir.

İlişki İstikrarı Ölçeği alt ölçeklerinin güvenilirliğini sınamak amacıyla hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlılık katsayılarına bakıldığında ise değerlerin .84 ve .90 arasında değiştiği görülmektedir. Benzer şekilde, ölçeğin .71 ile .84 arasında değişen iki yarım güvenilirlik katsayılarının da oldukça yüksek olduğu gözlenmiştir. Bu çalışmadan elde edilen bulgular Rusbult ve arkadaşları (1998) tarafından yapılan çalışmanın bulgularıyla tutarlıdır. Bu çalışmada, hem ölçeğin özgün formunda test tekrar test çalışması yapılmadığından, hem de ölçek duygusal ilişkilerde herhangi bir değişikliğe duyarlı olduğundan test tekrar test çalışması yapılmamıştır.

İİÖ'nün alt ölçeklerinden alınan puanlar cinsiyet açısından karşılaştırıldığında, kadınlar ile erkekler arasında sadece seçeneklerin niteliğini değerlendirme bakımından fark bulunmuştur. Buna göre kadınlarla karşılaştırıldığında erkekler olası başka ilişkileri daha olumlu değerlendirmektedirler.

Bütün bu bulgular dikkate alındığında, İlişki İstikrarı Ölçeği'nin Türk örnekleminde anlamlı geçerlik ve güvenilirlik değerlerine sahip olduğu söylenebilir. Bu ölçek kullanılarak aynı anda ilişki doyumu, seçeneklerin nite-

liği ve yatırım miktarı değişkenleri hakkında bilgi edinilerek, ilişki istikrarına ilişkin yordamalar yapılabilir. Ayrıca, bu yordamalardan yola çıkılarak doyumsuz ilişkilerin neden bitirilemediğine ilişkin çıkarımlarda bulunulabilir.

Kaynaklar

- Agnew, C. R., Van Lange, P. A. M., Rusbult, C. E., & Langston, C. A. (1983). Cognitive interdependence: Commitment and the mental representation of close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology, 74*, 939-954.
- Binici, S.A., & Hovardaoğlu, S. (1996). Evlilik için Karşılaştırma Düzeyi Ölçeği'nin (EKDÖ) geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi, 11*, 66-76.
- Büyüksahin, A. (2004). Türkiye'de uyarlama çalışmaları yapılmış ya da Türk kültüründe geliştirilmiş ikili ilişkiler kapsamındaki ölçeklerin kısa tanıtımı. *Türk Psikoloji Dergisi, 19*, 129-143.
- Büyüksahin, A. (2005). Çok Boyutlu İlişki Ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi, 16*, 97-105.
- Büyüksahin, A., & Hovardaoğlu, S. (2004). Çiftlerin aşka ilişkin tutumlarının Lee'nin çok boyutlu aşk biçimleri kapsamında incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi, 19*, 59-72.
- Cox, C. L., Wexler, M. O., Rusbult, C. E., & Gaines Jr., S. O. (1997). Prescriptive support and commitment processes in close relationships. *Social Psychology Quarterly, 60*, 79-90.
- Curun, F. (2001). *The effects of sexism and sex role orientation on relationship satisfaction*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Demirtaş, H. A. (2004). *Yakın ilişkilerde kıskançlık: Bireysel, ilişkisel ve durumsal değişkenler*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Fışloğlu, H., & Demir, A. (2000). Applicability of the Dyadic Adjustment Scale for measurement of marital quality with Turkish couples. *European Journal of Psychological Assessment, 16*, 214-218.
- Hasta, D. (2002). Romantik ilişkiler ve yatırım modeli. *Türk Psikoloji Bülteni, 24-25*, 114-119.
- Hendrick, C., & Hendrick, S. (1986). A theory and method of love. *Journal of Personality and Social Psychology, 50*, 392-402.
- Hendrick, C., & Hendrick, S. (1990). A Relationship-specific version of the Love Attitudes Scale. *Journal of Social Behavior and Personality, 5*, 239-254.
- Hendrick, S., Dicke, A., & Hendrick, C. (1998). The Relationships Assessment Scale. *Journal of Social and Personal Relationships, 15*, 137-142.
- Hendrick, S., Hendrick, C., & Adler, N. L. (1988). Romantic relationships: Love, satisfaction, and staying together. *Journal of Personality and Social Psychology, 54*, 980-988.
- Hortaçsu, N. (1997a). *İnsan ilişkileri*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Hortaçsu, N. (1997b). Cross-cultural comparison of need importance and need satisfaction during adolescence: Turkey and the United States. *The Journal of Genetic Psychology, 158*(3), 287-296.
- Hovardaoğlu, S. (1996a). Sonuç, karşılaştırma düzeyi ve seçenekler için karşılaştırma düzeyi arasındaki bağlantıların evlilikle ilgili değerlendirmelere etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi, 11* (36), 12-24.
- Hovardaoğlu, S. (1996b). Sosyal mübadele: Evlilikle ilgili değerlendirmelere etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi, 11*, 12-24.
- Hünler, O. S. (2002). *The Effects of religiousness on marital satisfaction and the mediator role of perceived marital problem solving abilities between religiousness and marital satisfaction relationship*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Impett, E. A., Bears, K. P., & Peplau, L. A. (2003). Testing the investment model of relationship commitment and stability in longitudinal study of married couples. In N. J. Pallone (Ed.), *Love, romance, sexual interaction*, New Brunswick, New Jersey: Transaction Publishers.
- Kağıtçıbaşı, Ç., & Sunar, D. (1992). Family and socialization in Turkey. In J. L. Roopnarine & Carter (Eds.), *Parent-child relations in diverse cultural settings: Socialization for instrumental competency. Annual advances in applied developmental psychology* (vol. 5, pp. 75-88). Norwood, NJ: Ablex.

- Lee, J. A. (1973). *The colors of love: An exploration of the ways of loving*. Toronto: New Press.
- Levesque, R. J. R. (1993). The romantic experience of adolescents in satisfying love relationships. *Journal of Youth & Adolescence*, 22 (3), 219-251.
- Lin, Y-H, W., & Rusbult, C. E. (1995). Commitment to dating relationships and cross-sex friendships in America and China. *Journal of Social and Personal Relationships*, 12, 7-26.
- Meeks, B. S., Hendrick, S., & Hendrick, C. (1998). Communication, love and relationship satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 15, 755-773.
- Medora, N. P., Larson, J. H., Hortaçsu, N., & Dave, P. (2002). Perceived attitudes towards romanticism: A cross cultural study of American, Asian-Indian, and Turkish young Adults. *Journal of Comparative Family Studies*, 33(2), 155-773.
- Morrow, G. D., Clark, E. M., & Brock, K. F. (1995). Individual and partner love styles: Implications for the quality of romantic involvements. *Journal of Social and Personal Relationships*, 12, 363 - 387.
- Öner, B. (2000). Relationship satisfaction and dating experience: Factors affecting future timeorientation in relationships with the opposite sex. *The Journal of Psychology*, 134, 527-536.
- Richardson, D. R., Medvin, N., & Hammock, G. (1988). Love styles, relationship experience, and sensation seeking: A test of validity. *Personality and Individual Differences*, 9, 645-651.
- Rusbult, C. E. (1980). Commitment and satisfaction in romantic associations: A test of the investment model. *Journal of Experimental Social Psychology*, 16, 172-186.
- Rusbult, C. E. (1983). A Longitudinal test of the investment model - the development (and deterioration) of satisfaction and commitment in heterosexual involvements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45, 101-117.
- Rusbult, C. E. (2003). *Satisfaction/ Alternatives/ Investments Scales*. Retrieved March 14, 2003, From Web site: <http://www.unc.edu/depts/socpsych/cr/Satisfaction.html>.
- Rusbult, C. E., Arriaga, X. B., & Agnew, C. R. (2002). Interdependence in close relationships. In G. J. O. Fletcher & M. S. Clark (Eds), *Blackwell handbook in social psychology* (vol. 2.). Oxford: Blackwell.
- Rusbult, C. E., & Buunk, B. P. (1993). Commitment processes in close relationships: An Interdependence analysis. *Journal of Social and Personal Relationships*, 10, 175-204.
- Rusbult, C. E., Martz, J. M., & Agnew, C. R. (1998). The Investment Model Scale: Measuring commitment level, satisfaction level, quality of alternatives, and investment size. *Personal Relationships*, 5, 357-391.
- Rusbult, C. E., Verette, J., Whitney, G. A., Slovik, L. F., & Lipkus, I. (1991). Accommodation processes in close relationships: Theory and preliminary empirical evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 53-78.
- Rusbult, C. E., Zembrodt, I. M., & Gunn, L. K. (1982). Exit, voice, loyalty, and neglect: Responses to dissatisfaction in romantic involvements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 43, 1230-1242.
- Sprecher, S. (1988). Investment model, equity, and social support determinants of relationship commitment. *Social Psychology Quarterly*, 51, 318-328.
- Sümer, N., & Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örnekleme üzerinde psikometrik değerlendirilmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14, 71-109.
- Sümer, N., & Güngör, D. (2000). *The relationships between anxiety and avoidance dimensions of adult attachment and affective aspects of the self*. International Conference on Personal Relationships, Brisbane, Australia, 27 June-2 July 2000.
- Thibaut, J. W., & Kelley, H.H. (1959). *Social psychology of groups*. New York: Wiley.
- Tutarel- Kışlak, Ş. (1999a). Evlilikte Uyum Ölçeği'nin (EUÖ) güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *3P: Psikiyatri Psikoloji PsikoFarmakoloji Dergisi*, 7, 50-57.
- Tutarel-Kışlak, Ş. (1999b). İlişkilerde Yükleme Ölçeği'nin (İYÖ) güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *3: P Psikiyatri Psikoloji PsikoFarmakoloji Dergisi*, 7, 193-199.
- Van Lange, P. A. M., Rusbult, C. E., Drigotas, S. M., Arriaga, X. B., Witcher, B. S., & Cox, C. L. (1997). Willingness to sacrifice in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, 1373-1395.